

BOSTAN

ŞİRAZLI SADI

DÜNYA KLASİKLERİ-S

BOSTAN

Yayın Yönetmeni Savaş Özdemir
Editör Merve Nur Erdoğan
Kapak Resmi Şahin Erkoçak
Kapak Tasarımı Kenan Özcan

11. Baskı Ocak 2018
Uluslararası Seri No (ISBN) 978-975-362-957-7

TİMAŞ YAYINLARI

Adres Cağaloğlu, Alemdar Mah. Alay Köşkü Cad. No:5
Fatih/İstanbul
Telefon (0212) 511 24 24
Belgegeçer (0212) 512 40 00
Posta P.K. 50 Sirkeci/İstanbul
E-posta timascocuk@timas.com.tr

Baskı ve Cilt Çağlayan Basım
Sertifika No 11314
Adres Sarnıç Yolu Üzeri No:7 Gaziemir / İzmir
Tel (0232) 274 22 15

TİMAŞ YAYINLARI / 1040
DÜNYA KLASİKLERİ / 5
KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCILIK SERTİFİKA NO: 12364

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bostan

Bostan Doğu Edebiyatı'nın elden ele, dilden dile dolaşan en büyük eserlerindendir. Yazıldığı günden bu yana geçen yedi asırdır, yediden yetmişe herkesin severek okuduğu şaheser niteliğinde bir kitaptır.

Şirazlı Sadi, Bostan'da bilgi ve tecrübelerini, bazen kendi anılarından bazen dinlediği hikâyelerden yola çıkarak okuyucularla paylaşır.

Eserde amaç, ahlâkî değerleri vurgulamak, dünya ve ahiret hayatında mutlu yaşayabilmenin anahtarlarını okuyucuya sunmaktır. Sadi, bunu yaparken kimi zaman esprili, kimi zamansa iğneli bir dil kullanır; böylece okuyucuyu hiç sıkmaz.

Bostan'daki hikâyelerde idarecilerden, tüccarlardan, zenginlerden, fakirlerden bahsedilir. Cömertlik-cimrilik, iyilik-kötülük, yalancılık, düzenbazlık, boşboğazlık, oburluk, dedikoduculuk, kibir, alçak gönüllülük ve daha pek çok kavram tartışılır, hikâyeler vasıtasıyla okuyucunun bunlar üzerinde düşünmesi sağlanır.

Biz, yedi asır önce yazılmış bu eseri okurken zamanın, insanların, mekânların değişmiş olduğunu buna

karşın Bostan'da üzerinde durulan ahlâki değerlerin, insanlara has duygu ve davranışların hiç değişmediğini fark ettik. Yedi asır boyunca eseri, daima taze tutan da bu özelliği olsa gerek.

Biz, henüz taze birer gonca gül olarak gördüğümüz siz gençlerimiz için, tercüme ve uyarlamalardan faydalanarak Bostan'dan özlü hikâyeler seçtik.

Keyif ve ibret alarak okumanız dileğiyle...

Şirazlı Sadi'nin Hayatı

İran'ın Şiraz şehrinde dünyaya gelen ünlü yazarın 1213-1219 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Asıl adı, Ebu Abdullah Müşerrifiddin bin Muslih el-Şirazi'dir. Dönemin Türk idarecisi Ebu Bekir bin Sad bin Zengi'ye olan sevgisi ve bağlılığı sebebiyle eserlerinde 'Sadi' adını kullanmıştır. Kendisine 'Şirazi' denmesinin sebebi de -bilindiği gibi- Şiraz şehrinde doğmuş olmasıdır.

Şirazlı Sadi, 13. yüzyılın büyük şair ve yazarlarından. Âlim bir aileden gelmektedir. Babasını küçük yaşta kaybeden Sadi, ilk eğitimini Şiraz şehrinde almıştır. Şiraz şehrinin Moğollar tarafından istilâ edilmesi üzerineyse Bağdat'a göç ederek dönemin en iyi eğitim merkezi olan Nizamiye Medresesi'ne devam etmiştir.

Otuz yıl süren eğitim hayatının ardından seyahate çıkan Sadi, Bağdat'tan Çin'e, Anadolu'ya, Kudüs'e, Mısır'a, Suriye'ye hatta Afrika'nın kuzeyine kadar birçok bölgeye gitmiştir.

Gezip dolaştığı yerlerde idarecilerle, halkla, dervişlerle, âlimlerle, zenginlerle, fakirlerle, kısacası toplumun her kesiminden insanla tanışmış, onlarla sohbet

etmiş, onlara yol göstermiştir. Pek çok Allah dostu gibi, Sadi'nin de seyahat etmesinin asıl sebebi budur.

Sadi, otuz yıl boyunca diyar diyar gezerek edindiği bilgi ve tecrübelerle 1256 yılında tekrar memleketi Şiraz'a dönmüştür. Bundan sonra kendini ibadete, eserlerini yazmaya ve öğrenci yetiştirmeye adanmıştır.

Şirazlı Sadi'nin yirmiden fazla eseri bulunmaktadır. Bunlar içinde en ünlüleri Bostan ve Gülistan adlı eserleridir. Bostan'ı 1257 yılında tamamlamıştır. Bostan, şiir tarzında kaleme alınmış, sosyal, ahlâkî ve ilmî hikâyeleri konu edinen bir eserdir. Sadi'nin Bostan'dan bir yıl sonra tamamladığı Gülistan isimli eserinde ise şiir ve düz yazı karışıktır.

Sadi, insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazanmanın yollarını göstermek için yazdığı eserlerinde açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Vermek istediği öğüt ve bilgileri, hikâyeler ve atasözleri vasıtasıyla iletmiş için Sadi'nin eserleri sıkıcılıktan uzak, aksine ilgi çekici, hatta eğlendiricidir.

1292 yılında Şiraz'da hayata gözlerini yuman Sadi'nin kabri, Şiraz civarında "Hankah" diye bilinen tekkesinin yanında bulunmaktadır.

Eserleri: Takrir-i Dibace, Sual-i Sahib-i Divan, Akl u Aşk, Nasihat'ül Mülük, Risale-i Selâse, Gülistan, Bostan, Kasaid-i Farsî, Kasaid-i Arabî, Mülemaat, Terciat, Tayyibat, Bedayî, Havâtım, Gazeliyat-ı Kadim, Sahibiye, Mukatta'at, Rubaiyat, Müfredat, Hubsiyat, Hezliyat, Mudhikat.

İYİLİK ÜZERİNE HİKÂYELER

Yol ve Kılavuz

Hayatını Allah'ın rızasını kazanmaya adanmış bir Allah dostunu, bir kaplanın üzerine binmiş giderken görmüşler. Elinde de zehirli bir yılan varmış. Yılanı kamçı gibi elinde tutmuş, kaplanın sırtında rüzgâr gibi gidiyormuş.

Onun bu hâlini görenler çok şaşırıp şöyle demişler:

– Ey Allah yolunun yolcusu, bize de böyle bir yolculuk için yardımcı olur musun? Sen ne yaptın da bu yırtıcı hayvanla bu zehirli yılan emrine girdi?

Allah dostu bilge şöyle cevap vermiş:

– Kaplanın, filin, yılanın emrim altında oluşuna şaşmayın. Siz de Allah'ın emirlerini eksiksizce yerine getirir ve yalnızca O'na dayanıp güvenerseniz sizin de her şey emrinize girer. Allah razı olduğu kulunu ne düşmanın eline bırakır, ne de güçsüz kılar. Yol budur. Bundan sapmayın, yürümeye devam edin. Mutlaka amacınıza ulaşacaksınız.

Harman

Bir adam harmanını yapmış, buğdaylarını hazırlamış. Adamın tarlası o sene o kadar çok ürün vermiş ki bir sonraki seneye yetecek kadar buğday yetişmiş.

Adam kendinden gayet emin bir şekilde oturmuş ve yiyip içmeye başlamış. Bir süre sonra kendinden geçmiş. Hava serin olduğu için ateş yakmak istemiş. Ateşi yakmaya çalışırken kıvılcım sıçramış ve harman yanmaya başlamış.

Adam her şeyini kaybetmiş, üzüntüden çılgına dönmüş.

Yeniden tarlaya gidip bakmış, artakalan başaklarda üç beş tane buğday tanesi bulabilir miyim diye.

Onu gören bir komşusu şöyle demiş oğluna:

– Onun gibi çaresiz ve zavallı olmak istemiyorsan, buğday harmanını ateşleme.

Arkadaş! Adil olmaya çalış.

İyilikleri, harman gibi savurma rüzgârda.

Başına gelen belâlar ve sorunlar bir uyarıdır sana.

Ders almayı unutma

Hükümdarın Oğluna Verdiđi Öğüt

Bir hükümdar bir gün oğlunu yanına çağırır ve ona şu öğütleri verir: Yoksulları hoş tutmaya çalış, kendi rahat ve mutluluğunu düşünme. Bencillik yapar da yalnız kendi mutluluğunu düşünürsen ülkende kimse rahat edemez. Yoksul halkı gözet. Onlardır senin tacının nedeni.

Sultan bir ağaca benzer, kökü halktır. Ağaç kökünden güç alır. Halkını incitme. Onları üzersen kendi kökünü yaralamış olursun.

Sultanların gerçek yolu ümit ve korku arasındadır. İyilik umudun, kötülük korkun olsun. Eğer bir Sultanda ümit ve korku olursa onun ülkesi düşkünlere, yoksullara, zayıflar sığınak olur. Sultan Allah'ın bağış umuduyla yaşarsa halkına karşı koruyucu ve bağışlayıcı olur.

Bir ülkede halkı hükümdardan hoşnut görmezsen orada güven ve mutluluktan eser bulamazsın. Bağırıp çağırın kabadayılık edenden değil, kalbinde Allah korkusu olmayandan kork.

Köylü ve çiftçilerin mutluluğu senin mutluluğun demektir. Ücretli ücretinden memnun olursa daha çok çalışır. Kendisinden iyilik gördüğüne kötülük etmek yiğitlik değildir. Asıl yiğitlik, iyiliğe de kötülüğe de iyilikle karşılık vermektir.

Yüzük

Halife Ömer bin Abdülaziz'in çok değerli taşlardan yapılmış bir yüzüğü varmış. Gece bakıldığında güneş gibi, inci gibi parlarmış.

Bir yaz Emevi ülkesinde kuraklık olmuş. İnsanların ay gibi güzel yüzleri, kuraklık sebebiyle bitkinleşmiş, incelmış ve hilâle benzemiş.

Halife Ömer bin Abdülaziz halkının içinde bulunduğu duruma çok üzülüyormuş. Kendisinin rahat ve huzurlu bir hayat sürmesi onu çok rahatsız etmiş. Halkı tatlı su içemezken, halifenin boğazından şerbet geçebilir miymiş hiç?

Bu durumdan rahatsız olan halife, yüzüğünü satmış ve parasını yoksul insanlara dağıtmış.

Durumu öğrenenler halifeye:

– Bir daha böyle kıymetli bir yüzüğü nereden bulacaksınız? Neden sattınız yüzüğünüzü, demişler.

Halife cevap vermek yerine ağlamış. Gözyaşları solgun yanaklarından aşağı süzülürken demiş ki:

– Halkı yoksulluk içinde kıvranan bir halifeye, güzellik ve süs içinde yaşamak yakışır mı? Ben bu

yüzüğü takmasam da olur. Fakat halkımın çaresiz ve fakir olmasına dayanamam.

Mutluluğun yolu budur gerçekten de. İnsanların mutluluğu için kendi rahatlarından vazgeçebilenlere ne mutlu! Çünkü vicdan sahibi insanlar başka insanları üzerek mutlu olamazlar.

Zevk içinde yaşayan padişahların değil; gece gündüz çalışan, geceleri uyanık kalıp halkını düşünen padişahların halkı rahat ve huzur içinde yaşar ancak.

Yokluk Acısı

Bir zamanlar Şam şehrinde öyle bir kuraklık yaşandı ki hurma ağaçları meyve vermez oldu, pınarların kökü kurudu. Ülkede öksüz ve yetimlerin gözyaşlarından başka su kalmadı.

Bir gün bir dostum çıkageldi. O da zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı. Oysa bir zamanlar çok zengin ve şöhretliydi. Sağlığı yerindeydi. Şaşırdım, neden böyle olduğunu sordum. Dostum sinirlendi, bağırıp çağırma-ya başladı:

– Neden bu durumda olduğumu nasıl bilmezsin? Eğer sebebini biliyorsan da neden soruyorsun? Ülkenin üzerindeki bu kâbusu görmüyor musun? Gökten bir damla yağmur inmiyor, masum halkın iniltileri göklere yükseliyor.

– Biliyorum, dedim dostuma. Ama sen neden kıtlıktan korkuyorsun ki? Zehir, eğer onu etkisiz hale getirecek bir ilâç yoksa öldürücüdür. Sen mi zarar göreceksin kıtlıktan? Boşuna telâş etme. Başkalarının açlıktan ölmelerinden sana ne?

Dostum bana bir bilge kiři gibi baktı ve ders vericesine dedi ki:

– Bir deniz kıyısında durup sevdiklerinin denizde boğulmasını seyreden bir insan nasıl mutlu ve huzurlu olabilir? Yoksul insanların yaşadığı acı benim yüzümü soldurdu. Akıl sahibi insanlar ne kendi bedeninde ne de başkalarının bedeninde yara görmek ister.

Yüce Allah'a binlerce kez şükrederim ki ben kıtlık içinde değilim. Ama yokluk ve acı içindeki insanları görünce bedenim tir tir titiyor. Hemen yanı başında hasta bulunan bir insan, kendisi ne kadar sağlıklı da olsa mutlu olamaz. Karnı aç olan insanları düşündükçe boğazımdan lokmalar geçmiyor. Sevdikleri zindanda olan bir insan kendini nasıl gül bahçesinde zannedebilir?